

Innhald i kapitla

Innleiing	25
TOVE BULL	
1 Opptakt	27
1.1 Å skrive historia på nytt	27
1.2 Tidsperspektivet	28
2 Ideologi	29
2.1 Definisjonar	31
2.2 Fleire konkrete døme	37
3 Kvifor eit eige band om ideologi?	41
4 Talespråk og skriftspråk	43
5 Kapitla i dette bandet	45
5.1 Oddmund Løkensgard Hoels kapittel om norsk språkhistorieskriving	45
5.2 Helge Sandøys kapittel om idéhistoria om norsk språk	45
5.3 Brit Mæhlum og Stian Hårstads kapittel om nasjonale og regionale identitetar	46
5.4 Lars S. Vikørs kapittel om standardspråk og normering	47
5.5 Tore Jansons kapittel om forandring av oppfatningar om språk i Noreg og omverda	48
6 Konklusjon	49
Kapittel 1: Norsk språkhistorieskriving	51
ODDMUND LØKENSGARD HOEL	
1 Innleiing	53
2 Norsk språkhistorie blir emne for vitskapleg granskning (før 1830)	57
2.1 “Islandsk”	57
2.2 Det norske allmugespråket	59
2.3 Synet på det nyare skriftspråket i Noreg	62
3 Historismen (1830–1870)	64

3.1	Gjennombrotet for den nasjonale filologien	65
3.2	Munch og den historisk-komparative lingvistikken	68
3.3	Historia til det moderne talemålet	73
4	Evolusjonismen (1870–1915)	77
4.1	Spesialisering og ekspansjon – Sophus Bugge som overgangsfigur	78
4.2	Evolusjonismen	80
4.3	Junggrammatikken	81
4.4	Det levande språket, og språkhistoria som ikkje vart	83
4.5	Max Müllers visitt i norsk språkdebatt	86
4.6	Dansk-norskens historie	87
4.7	Landsmålsperspektivet – Marius Hægstad	90
4.8	Diakron dialektforskning	94
5	Språkhistorie og språkstrid (1915–1945)	97
5.1	Danske eller norske former i austnorsk?	97
5.2	Språkhistorieforskinga i vekst	102
5.3	Jakta på “norskheter”	103
5.4	Lagnaden til Achille Burgun og storverket hans	106
5.5	Bergen som alternativt språkhistoriesentrum	107
5.6	Konsolideringa av nynorskparadigmet	109
6	Empirismen (1945–1966)	114
6.1	Den diakrone dialektforskninga utfordra av strukturalismen	115
6.2	Hegemoniet til Seip-paradigmet	119
6.3	Meir kunnskap om mellomnorsk	122
6.4	Kulturhistorisk språkhistorie	124
7	Den sosiolingvistiske vendinga (1966–1990)	125
7.1	Integrasjonsperspektivet utfordra	126
7.2	Språkplanleggingshistorie	128
7.3	Språkhistorie på masseuniversitetet	130
7.4	Nyorienteringa	133
7.5	Talemålsforskninga	135
7.6	Språkkontakt og språkhistorie	137
7.7	Lingvistikkhistorie	139
8	Den kulturhistoriske og tverrfaglege vendinga (etter 1990)	140
8.1	Ordskifte om nasjonsbygginga	140
8.2	Nasjonalisme- og identitetsforskninga – tverrfagleg orientering	142
8.3	Språkhistorie som kulturhistorie	144
8.4	Historisk sosiolingvistik og indre språkhistorie	145
8.5	Norrøn filologi og internasjonaliseringa	146

Kapittel 2: Idéhistoria om norsk språk **149**
 HELGE SANDØY

1	Språk og kultur	151
1.1	Språket som kulturelt objekt	151
1.2	Kulturelt hegemoni	153
2	Norsk språk i “uskyldstida”	155
2.1	Frå “dønsk tunga” til norrønt. Vikingtid og høgmiddelalder	155
2.2	Noreg blir ‘rike’. Høg- og seinmiddelalder	158
2.3	Adjektivet <i>norrønm</i> blir <i>norskr</i>	161
3	Statsdanninga og språkomgrepet (1500–1750)	166
3.1	Reformasjonen med ny ideologi: folkespråket	166
3.2	Språkpolitisk mål og språkstandard	172
3.3	Standarddansen reinsa og styrkt (sirka 1600–1700)	174
3.4	Førestilling om norsk etter 1550	176
3.5	Norsk – som dialekt eller særsmål?	178
3.6	Oppfatninga om ‘dialekt’ i 1743	182
3.7	Oslofjorden og “Fjell-Noreg”	185
3.8	Standssamfunn og sosial variasjon?	189
3.9	Variasjon, men innanfor kva språk?	191
3.10	Synet på og interessa for språkending	192
4	Språkdilemmaet (1750–1850)	195
4.1	Bondemålet	195
4.2	“Ægte norsk”	200
4.3	Syn på språkendingar	201
4.4	Sosial verdisetting	204
4.5	1814: Fridommen i gåve?	205
4.6	1830-åra: Kvar finn vi nasjonalarven og norsken?	206
4.7	Syn på språkleg variasjon	210
4.8	Ivar Aasen og sosial verdisetting	212
5	Moderniseringa (1850–1970)	214
5.1	Nasjon og språknamn	214
5.2	Den språksosiale appellen	217
5.3	Knud Knudsen og norsk-dansen	222
5.4	Kompromiss mogleg?	225
5.5	Moderniseringa: Nynorsken oppfatta som gammaldags	229
5.6	Talestandard	231
6	Seinmoderniteten (1970–)	235
6.1	Språkpraksisen	235
6.2	Haldningane	241

7	Oppsummering	242
---	--------------------	-----

Kapittel 3: Nasjonale og regionale identiteter **245**

BRIT MÆHLUM OG STIAN HÅRSTAD

1	Introduksjon	247
2	Territoriell tilhørighet og språk	251
3	Nasjonal og regional identitet på norsk territorium	256
3.1	Innledning	256
3.1.1	Utviklingen og konsolideringen av et nasjonalt norsk territorium	257
3.1.2	Utviklingen og konsolideringen av ulike regionale nivåer	264
3.1.3	Illustrerende punktstudier	272
4	“Langsomt ble språket vårt eget ...” Om språkets rolle i (re)etableringen av Norge som nasjon	282
4.1	Introduksjon	282
4.2	Forspillet til 1814: Patriotisme og tidlige nasjonsfølelser	285
4.3	Nasjonen og språket i allianse	287
4.4	Den norske nasjonsbyggingen og språkproblemet	290
4.4.1	Et nærmere blikk på språknasjonalistene	292
4.5	Fra nasjonsspråk til regionspråk? Regionalisering av nynorsken	296
5	“Og norsk skal du bli.” Om inkluderingen av minoriteter i det norske storsamfunnet	298
5.1	Innledning	298
5.2	“Lappefolket er et barnefolk i mer end en henseende.” Assimilasjonspolitik i praksis	300
5.3	Etableringen av Sápmi. En samisk nasjon vokser fram	308
5.4	Fortsatt monokultur?	314
6	Språk og stedstilhørighet i en globalisert tidsalder	316
6.1	Innledende om globalisering	316
6.2	Allesteds og ingensteds	317
6.3	Avlokalisering som forklaring på språklig endring	319
6.4	Stedet består	320
6.5	Kulturell glokalisering	324

Kapittel 4: Standardspråk og normering 327

LARS S. VIKØR

1	Innleiing	329
2	Standardspråks- og korrektheitsomgrepet, i skrift og tale	331
	2.1 Korrektheit og normer	331
	2.1.1 Korrektheit: Definisjonar	331
	2.1.2 Norm: Definisjonar	332
	2.1.3 To slag språknormer	334
	2.1.4 Normkonfliktar	335
	2.1.5 Tilhøvet mellom normtypar og språknivå	338
	2.1.6 Norm, normkompleks og normsystem	339
	2.2 Standardspråk	340
	2.2.1 Definisjonar og kjenneteikn	340
	2.2.2 Fire kriterium	341
	2.2.3 Norsk standardspråk i skrift	344
	2.2.4 Norsk standardspråk i tale	345
3	Språknormering	348
	3.1 Innleiing	348
	3.2 Subjektet: Kven normerer?	348
	3.3 Verbal: Kva er å normere?	352
	3.4 Objektet: Kva blir normert?	354
	3.5 Omsynsledd: Korfor og for kven?	357
	3.6 Tidledd: Når blir språket normert?	360
	3.7 Stadledd: Kor skjer normeringa?	361
	3.8 Måtesadverbial: Korleis blir språket normert?	363
4	Framvoksteren av overdialektalt skrift- og talemål frå norrøn tid til moderne tid	364
5	Normeringa av moderne norsk: Språkplanlegging og språkstrid	368
	5.1 Normgrunnlaget for moderne bokmål og nynorsk	368
	5.1.1 Innleiing	368
	5.1.2 Normgrunnlaget for bokmålet	368
	5.1.3 Normgrunnlaget for nynorsken	370
	5.2 Kodifisering	371
	5.2.1 Innleiing	371
	5.2.2 Institusjonane bak kodifiseringa	372
	5.2.3 Rettskrivingsarkitekturen	376
	5.2.4 Substantiv	381
	5.2.5 Adjektiv	384
	5.2.6 Verb: Infinitiv	385

5.2.7	Presens	386
5.2.8	Preteritum av svake verb	387
5.2.9	Perfektum partisipp: Samsvarbøying	389
5.2.10	Langform vs. kortform	391
5.2.11	S-form av verb	391
5.2.12	-j- i endingar etter velar konsonant	392
5.2.13	Diftongar	393
5.2.14	<i>o – u</i>	396
5.2.15	<i>y – ø</i>	397
5.2.16	<i>jo – ju – y</i>	398
5.2.17	Stum <i>d</i>	399
5.2.18	Enkel vs. dobbel konsonant, særleg <i>m</i> vs. <i>mm</i>	401
5.2.19	<i>g – v</i>	403
5.2.20	<i>hv – kv</i>	404
5.2.21	<i>mn – vn</i>	405
5.3	Implementering	405
5.3.1	Innleiing	405
5.3.2	Skolen	406
5.3.3	Statsforvaltninga	407
5.4	Utvikling av språket til nye funksjonar: Terminologi og ordtilfang	408
5.4.1	Innleiing	408
5.4.2	Ordtilfangsnormering i bokmål	409
5.4.3	Ordtilfangsnormering i nynorsk	410
5.4.4	Tabuord av ymse slag	411
5.4.5	Banning, tabuord knytt til avføring og sex	411
5.4.6	Veike grupper	412
5.4.7	Folkeslag	412
5.4.8	Kjønn	413
5.4.9	Varemerke	413
5.5	Mottaking og evaluering	414
5.5.1	Innleiing	414
5.5.2	Språkbruksundersøkingar som evalueringar	415
5.5.3	Evaluering i språksamfunnet: Språkstrid	416

Kapittel 5: Förändring av uppfattningar om språk i Norge och omvärlden 421

TORE JANSON

1	Introduktion	423
1.1	Språk, språknamn och metaspråk i språkhistorien	423
1.2	Språk och skriftspråk	424
1.3	Språkliga och metaspråkliga förändringar	426
2	Från germanska till nordiska språk	427
2.1	Uppkomsten av <i>dønsk tunga</i>	427
2.1.1	Norra Europa före kristendomen	427
2.1.2	Språk, språknamn och skrift i tidiga germanska språk	429
2.1.3	Uppkomsten av <i>dønsk tunga</i> som språknamn	433
2.2	Från <i>dønsk tunga</i> till nordiska språk	437
2.2.1	Språk och stater i Europa 1100–1400	437
2.2.2	Från <i>dønsk tunga</i> till <i>norrøna</i>	441
2.2.3	Från <i>dønsk tunga</i> till <i>svenska</i>	444
2.2.4	Från <i>dønsk tunga</i> till <i>danska</i>	447
2.2.5	Från <i>norrøna</i> till <i>isländska</i>	448
2.2.6	Från <i>norrøna</i> till <i>dansk</i> i Norge	451
3	Från <i>danska</i> till <i>norska</i>	452
3.1	Språk och stater i Europa 1600–1900	452
3.2	Norska i två stater 1600–1929	456
3.3	Förändringar i Norge och i omvärlden	461
3.3.1	Situationen för grupper med obsoleta skriftspråk	461
3.3.2	Skapande av nya språknamn	462
3.3.3	Utarbetande av nya skriftspråksnormer	466
3.3.4	Val mellan flera skriftspråksformer	470
3.4	Norska som ett europeiskt språk	474
4	Sammanfattning	475